

ПЕДАГОГІКА

УДК 376.36

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/32.214688>

Олена ЛАСТОЧКІНА,
 orcid.org/0000-0003-3251-4746
 кандидат педагогічних наук,
 старший викладач кафедри логопедії
 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
 (Суми, Україна) lllastochkina@gmail.com

Віталіна ЛИТВИНЕНКО,
 orcid.org/0000-0002-9790-289x
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент кафедри здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії
 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
 (Суми, Україна) lvitaline1982@gmail.com

Тетяна БУГАЄНКО,
 orcid.org/0000-0003-3745-0593
 кандидат педагогічних наук,
 старший викладач кафедри здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії
 Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
 (Суми, Україна) bugaenkotv@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Навчальна спеціальна (логопедична) практика студентів напряму підготовки «Спеціальна освіта. Логопедія» є першим щаблем основного процесу підготовки кваліфікованих кадрів у системі спеціальної освіти; вона збагачує теоретичну підготовку студентів, закладає основи професійних умінь і навичок у майбутніх фахівців-логопедів для корекційної та освітньої роботи з особами, які мають порушення мовлення різного генезу.

Процес навчальної логопедичної практики студентів-логопедів СумДПУ імені А. С. Макаренка відбувається на базі закладів дошкільної та середньої загальної освіти й освіти для осіб із особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсних центрів, а також медичних закладів і реабілітаційних установ міста Суми, де організовано посади вихователів логопедичних груп, вчителів-логопедів і логопедів. Навчальна практика починається настановною конференцією; далі протягом чотирьох тижнів триває пасивна робота на навчальних базах (знайомство із фахівцями та колективами дітей, підлітків, дорослих із порушенням мовленням первинного та вторинного генезу; вивчення переліку та змісту документообігу; спостереження й аналіз особливостей системи корекційного процесу (прийомів, методів, засобів; етапів логокорекції), що здійснюється логопедами та іншими фахівцями навчальних баз); завершується практика звітною конференцією, де студенти представляють доповіді за результатами навчання.

Важливим досвідом, який отримують студенти на навчальних базах, є можливість зануритися у справжню атмосферу логокорекційного процесу та побачити його етапи, зміст і різні взаємозв'язки (за складниками загального психофізичного та, зокрема, мовленнєвого розвитку, за учасниками процесу тощо). Інколи логопеди дозволяють проводити фрагменти корекційних занять, консультацій для батьків і фахівців. Також студенти допомагають логопеду готувати дидактичні посібники для різних етапів корекції мовлення. Такі можливості зміцнюються у студентів теоретичні основи, практичні вміння та навички, котрі вони отримали у закладі вищої освіти.

Ключові слова: навчальна практика, фахові бази, логокорекційний процес.

Olena LASTOCHKINA,
 orcid.org/0000-0003-3251-4746
 PhD of Pedagogical Sciences,
 Senior Lecturer at the Logopaedia Department
 Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
 (Sumy, Ukraine) lllastochkina@gmail.com

Vitalina LYTUVYENKO,

orcid.org/0000-0002-9790-289X

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Health, Physical Therapy, Rehabilitation and Occupational Therapy

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

(Sumy, Ukraine) lvitaline1982@gmail.com

Tetyana BUHAIENKO,

orcid.org/0000-0003-3745-0593

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Art Teacher at the Department of Health, Physical Therapy, Rehabilitation and Ergotherapy

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

(Sumy, Ukraine) bugaenkotv@ukr.net

CURRENT ISSUES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPEECH THERAPIST

The process of educational logopedic practice of students-speech therapists of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko is based on the mass and special pre-school educational establishments, mass and special secondary schools, as well as medical institutions and rehabilitation institutions of Sumy city, where positions of teachers of logopedic groups and teacher-speech therapists are organized. The process of educational practice begins with a fact-finding conference; further, for four weeks, the passive work on the training bases continues; the practice ends with a conference where students present their reports.

Primary acquaintance with professional bases enables student teachers to: enrich and improve the acquired theoretical and practical knowledge and skills through real immersion into the future profession; to get acquainted with pedagogical staff and groups of children with special educational needs, in particular, with children-logopaths; to study the list and the contents of the document circulation on the bases of the designated institutions; to familiarize and analyze the peculiarities of the system of logocorrection process (specifics of techniques, methods and means; stages of logocorrection) carried out by speech therapists, educators, defectologists, psychologists, primary school teachers, oligo-, audio- and typhlopedagogues for children with speech impairment of primary and secondary genesis.

Providing with information on the use of innovative educational, non-standard methods and tools for working with children of the specified category, as well as acquaintance of students with this innovation during the reporting process of student trainees are particularly important. Speakers also emphasize on positive impressions from personal and professional communication with specialists of educational bases, from contact with speech impaired children, because with the permission of speech therapists, educators, psychologists, students are not limited to passive observation, but have the opportunity to conduct routine moments, exercises of the preparatory stage of speech therapy, fragments of subgroup and individual classes and other types of corrective work.

During educational practice, students acquire very important experience of acquaintance of the basic stages, maintenance and interconnections of process of correction of speech (components of the speech system, participants of process of correction of speech). Sometimes speech therapists let to conduct the fragments of correction employments, consultations for parents and specialists. Similarly, students help a speech therapist to prepare didactic manuals for the different stages of correction of speech. Theoretical bases, practical abilities and skills that they got in higher educational establishment, strengthen such possibilities for students.

Key words: *educational logopedic practice, professional bases, speech correction.*

Постановка проблеми. Сучасний вектор освіти осіб із особливими освітніми потребами на європейські стандарти, що припускає декілька освітніх варіантів, зокрема інклюзію, а також постійне зростання чисельності осіб із особливостями психофізичного розвитку, до яких належать люди різного віку з порушеннями мовлення різного генезу, зумовлюють існування постійної потреби українського суспільства у висококваліфікованих спеціалістах логопедичного фаху.

Підготовка таких кадрів у галузі спеціальної освіти здійснюється з урахуванням оптимального

рівня потреб і можливостей осіб із порушеннями мовлення. Повноцінній реалізації означеного завдання сприяє наявність циклу практичної підготовки у навчальному плані бакалавра (навчальної практики на базі освітніх і медичних закладів; виробничої практики на базі закладів дошкільної освіти) та магістратури (виробничої практики на базі закладів загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, медичних і реабілітаційних установ).

Початковий етап професійної підготовки майбутніх логопедів розпочинається з навчальної

практики на бакалавраті, що реалізується на усіх можливих навчальних базах. Організація саме цього етапу вимагає особливої уваги та контролю, адже від його успішної реалізації (визначення навчальних баз, де працюють високоякісні фахівці-практики, рівня опанування знаннями щодо психофізичних особливостей осіб із ООП, класичними та інноваційними методами й засобами корекції мовленнєвих порушень із урахуванням специфіки контингенту, змістом нормативних законодавчих актів, обов'язкової документації логопеда тощо) залежить якість подальшої професійної підготовки майбутніх логопедів.

Аналіз досліджень. Питанням фахової підготовки логопедів присвячено сьогодні низку наукових досліджень, що розглядають цю систему з теоретичних і методичних засад освітнього процесу (В. Безпалько, С. Гончаренко, М. Євтух, Ю. Жидецький, В. Ільченко, Я. Кміт, В. Лозова, М. Ярмаченко та ін.), із позицій інтегративності освітнього процесу (В. Арнаутова, В. Беспалько, В. Бондар, В. Ільїна, В. Синьов, Г. Селевко, Л. Спірін, М. Шеремет, І. Яковлева та ін.) та формування професійних компетентностей (Г. Гуровець, С. Забрамна, Н. Засенко, В. Бондар, І. Єременко, М. Кот, Р. Левіна, С. Миронова, Н. Пахомова, Н. Назарова, В. Селіверстов, В. Синьов, В. Турчинська, Л. Фомічова, О. Чекурда, С. Шаховська та ін.).

Одним із прогресивних кроків для успішної національної фахової підготовки, реалізованих сьогодні, є створення і затвердження Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – ступеня бакалавра – з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта, який передбачає не менше 10% від загального обсягу освітньої програми для забезпечення практик і дає можливість у повному обсязі з дотриманням визначених сучасних норм формувати інтегральні, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності у здобувачів вищої освіти (Наказ МОНУ, 2020: ст. 6).

Термін «компетентність» визначається науковцями згідно з різними характеристичними особливостями (інтегральністю особистості як результатом отриманих знань, умінь і навичок; суб'єктивною участю у спеціалізованій діяльності; особистісним рівнем готовності до успішної діяльності; сукупністю психологічних якостей). Вагому роль у процесі підготовки вчителя-логопеда відіграє саме «фахова компетентність» (О. Дахін, А. Маркова, В. Сластьонін, Р. Селевко, Є. Огарьов, А. Хуторський, В. Шадріков та ін.), що трактується як багатоаспектне явище, крите-

рієм якого є суспільне значення результатів роботи фахівця, його авторитет у конкретній галузі (Назарова, Шайдуллина, 2014).

Активне закріплення інтегральних, загальних, зокрема фахових, компетентностей відбувається на першому етапі загальної фахової навчальної практики, особливості та зміст якої пропонуємо до Вашої уваги нижче.

Мета статті – подати особливості навчальної логопедичної практики студентів освітнього рівня бакалавр Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Виклад основного матеріалу. Навчальна логопедична практика студентів-логопедів є першою сходинкою, що закладає функціональні основи професійних умінь і навичок для корекційної та освітньої роботи з особами, які мають порушення мовлення. Цей вид студентської роботи реалізується згідно з навчальним планом випускової кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка у 6-му семестрі та триває протягом 4-х тижнів.

Для цілісного розуміння системного підходу у логокорекційній роботі й особливостей роботи з особами, котрі мають порушення мовлення різної етіології та патогенезу, студенти вивчають досвід роботи логопеда в медичних установах (абілітаційних, реабілітаційних, клінічних і стаціонарних лікарнях, неврологічних стаціонарах та ін.) та закладах освіти (закладах дошкільної, середньої, професійної загальної освіти й освіти для осіб із особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсних центрах).

Традиційно згідно із чотиритижневим ритмом роботи навчальна практика організовується: на першому тижні у закладах дошкільної освіти (ЗДО), де функціонують групи компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення (освітня ланка); на другому тижні у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) (освітня ланка); на третьому тижні у закладах дошкільної та середньої освіти для осіб із особливими освітніми потребами або інклюзивно-ресурсних центрах (освітня ланка); на четвертому тижні у реабілітаційному центрі, а також дитячих і дорослих клінічних лікарнях і стаціонарних неврологічних відділеннях міського, районного й обласного значення (медична ланка) (Лас-точкіна, 2020: 13–15).

Згідно з обов'язками методиста відділу практики та відповідального методиста випускової кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка підбір навчальних баз і термінів проходження практики відбувається за згоди керівництва навчальних баз. Далі відповідальний методист

покладає зобов'язання на методистів із фаху у закладі вищої освіти (ЗВО) про завчасне спілкування зі вчителями-логопедами (логопедами) про точний час прибуття на навчальну базу. На наступному етапі відповідальний методист кафедри логопедії здійснює розподіл студентів за означеними базами (Наказ ректора, 2017).

На настановній конференції відповідальний методист повідомляє назви баз, відповідні дати роботи на цих базах, попереджає про необхідність наявності супровідних документів (Витягу з Наказу по СумДПУ імені А. С. Макаренка про проходження навчальної практики зі вказаними базами та прізвищами студентів, медичної книги, щоденника практики, де необхідно проставити дату прибуття-вибуття, прізвище, ім'я, по батькові керівника навчальної бази, його підпис і печатку закладу), зобов'язує про прибуття на навчальну базу у перший день практики (уточнює, що роботу на базі потрібно розпочати зі знайомства з керівником, пред'явлення йому супровідних документів, а далі за допомогою вчителя-логопеда (у закладі освіти) або логопеда (у медичному закладі), котрі є методистами з фаху по відповідних навчальних базах, перейти до безпосередніх обов'язків студента-практиканта (Наказ ректора, 2017).

Особливу увагу відповідальний методист і методисти фаху по ЗВО, які закріплені за окремими студентами та безпосередньо консультують і контролюють процес навчальної логопедичної практики (через контакт із вчителем-логопедом або логопедом), звертають на загальний зовнішній вигляд студентів-практикантів, що повинен відповідати стилю освітньої або медичної установи – це переважно класичний стиль, одяг неяскарих кольорів, без зайвих блискучих елементів; також на необхідність використовувати змінне взуття або бахіли та інші моменти (Наказ ректора, 2017).

Виходячи з головних завдань навчальної логопедичної практики, студенти-практиканти повинні сформулювати загальне бачення про сферу діяльності вчителя-логопеда (дефектолога), зокрема комплексне уявлення про організацію, зміст, структуру та специфіку логопедичної допомоги особам із порушеннями мовлення у закладах різного спрямування; закріпити, конкретизувати й поглибити знання і практичні вміння проведення корекційно-освітньої роботи з дошкільниками, школярами та дорослими, які мають порушення мовлення первинного та вторинного генезу; налаштувати особистісну та професійну комунікацію зі спеціалістами (вчителями-логопедами, психологами, спеціальними психологами, вихователями,

вчителями початкових ланок закладів середньої освіти, лікарями та реабілітологами) відповідних установ, а також із різними категоріями осіб, котрі мають порушення мовлення, та їхніми батьками; ознайомитися з обов'язковою і додатковою (внутрішньою) документацією вчителя-логопеда, зонуванням логопедичного кабінету та його матеріально-технічною базою, а також із офіційними паперами й кабінетним оснащенням інших спеціалістів, які супроводжують осіб із мовленнєвими порушеннями в закладах різного спрямування; закріпити теоретичні знання і практичні навички вивчених фахових навчальних дисциплін («Анатомія мовленнєвих і сенсорних систем», «Вікова фізіологія» та «Фізіологія вищої нервової діяльності», «Спеціальна психологія», «Спеціальна педагогіка» «Логопедія», «Психолінгвістика», «Спеціальні методики» та ін.) у процесі спостереження за роботою вчителя-логопеда й інших спеціалістів на корекційних заняттях, режимних моментах, а також протягом наступних видів діяльності на навчальних базах; виховувати бажання до всебічного поглиблення спеціальних знань, удосконалення своєї педагогічної майстерності (Ласточкіна, 2019; Ласточкіна, 2020).

У загальних закладах дошкільної освіти – перший тиждень навчальної практики – студенти знайомляться та налагоджують дружні взаємини з колективом; вивчають розташування логопедичної групи, облаштування кабінету логопеда та інших приміщень закладу; вивчають контингент дітей, їхні мовленнєві порушення; спостерігають за проведенням індивідуальних, підгрупових і фронтальних логопедичних занять, долучаються до їх організації, підготовки; аналізують діяльність і результати логопедичної роботи разом із логопедом і вихователями групи; допомагають у процесі підготовки свят у ЗДО; виконують доручення логопеда або інших спеціалістів; допомагають виготовляти або самостійно готують дидактичний матеріал для корекційної та освітньої роботи; відвідують заняття вихователя-дефектолога. Студенти вивчають перелік і зміст документації, що ведеться вчителем-логопедом (із дозволу адміністрації закладу), збирають матеріал для звіту та за необхідності заповнюють щоденник педагогічних спостережень (Ласточкіна, 2019: 17–18).

За аналогією відбувається процес навчальної практики на другому тижні у закладах загальної середньої освіти, де так само після знайомства з колективом та облаштуванням логопедичних пунктів, переліком документації студенти знайомляться із контингентом – молодшими школярами, які, на відміну від дошкільників, мають

і порушення усного мовлення та (або) передумови чи, власне, порушення письма та читання (ППЧ). Практиканти мають можливість спостерігати інші прийоми, методи й засоби діагностики та корекції (класичні, сучасні), а також специфіку системного логопедичного супроводу дітей із ППЧ командою фахівців логопедичного пункту; долучаються до консультування вчителями-логопедами вчителів молодшої ланки ЗЗСО та батьків дітей, зарахованих до логопедичного пункту; беруть активну участь у житті школи (Ласточкіна, 2020: 18–19).

Навчальну логопедичну практику студенти проходять також у закладах дошкільної та середньої освіти для осіб із особливими освітніми потребами – третій тиждень пасивної практики. У місті Суми це такі бази, як Сумський спеціальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 20 «Посмішка» м. Суми, ЗДО (ясла-садок) № 21 «Волошка», КУ Сумський спеціальний реабілітаційний навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I ступеня – ЗДО № 34» та Косівщинська загальноосвітня школа-інтернат Сумського району для дітей із порушеннями слуху. Отже, на цих базах практиканти знайомляться як із дошкільниками, так і зі школярами, які внаслідок порушень сенсорних, когнітивних і рухових систем мають порушення мовлення різного ступеня складності, що обтяжує процес діагностики, корекції, але за умови вчасної, системної та кваліфікованої допомоги дефектологів, спеціальних психологів та інших відповідних спеціалістів є можливості для подальшого прогресу їх загального психофізичного розвитку. На цих базах студенти-логопеди так само виконують усі поставлені перед ними завдання: вивчати документацію, спостерігати за корекційною роботою логопеда, обговорювати елементи логопедичних занять і їхню результативність; проводити психологічне спостереження за дітьми з мовленнєвими порушеннями; вивчати контингент дітей і підлітків; виконувати доручення логопеда, допомагати виготовляти дидактичний матеріал, наочні посібники; за можливості допомагати вчителям-логопедам, фахівцям різного профілю (Ласточкіна, 2020: 19–21).

Сьогодні є додаткова можливість проходження навчальної логопедичної практики на базі Інклюзивно-ресурсних центрів (Сумського міського та інших районних ІРЦ), а також Навчально-практичного центру кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка, що зараховується як досвід вчителя-логопеда на освітній базі.

На четвертому тижні студентам-практикантам надається можливість пройти пасивну прак-

тику на базі медичних закладів – Сумської міської дитячої клінічної лікарні, поліклінічних відділень № 1 і № 2, стаціонарного відділення Сумської обласної лікарні, Сумського обласного центру комплексної реабілітації для дітей та осіб із інвалідністю. У медичних закладах для студентів-логопедів постає дещо інша картина системного супроводу осіб із особливими освітніми потребами. Студенти спостерігають взаємопов'язану роботу логопедів і фахівців медичного профілю (невролога, офтальмолога, аудіолога, отоларинголога, ортопеда); також мають можливість познайомитися з особами (дорослого та літнього віку), які за клініко-педагогічною класифікацією мають афазію, дизартрію, ринолалію, і споглядати за діагностико-корекційними заходами; вони присутні під час проведення індивідуальних і підгрупових логопедичних занять; практиканти визначають відмінні риси документів, готують власні звітні документи (записи, фото, наочність та ін.) (Ласточкіна, 2020: 21–22).

Після закінчення чотиритижневого навчання на фахових базах студенти-практиканти представляють відповідальному методисту ЗВО необхідний пакет документів і проходять залікову співбесіду.

Останній захід – підсумкова конференція, на якій відбувається загальне обговорення результатів і підведення підсумків. Студенти звітують про виконання всіх завдань практики, висловлюють окремі пропозиції. Виступ студента може супроводжуватися показом фотослайдів презентації або інших видів наочного звіту щодо виконання завдань практики.

У процесі виступу студент коротко доповідає про виконання запланованих завдань навчальної логопедичної практики на кожній навчальній базі, далі підводить загальні висновки про значення практики для власного досвіду, проголошує певні пропозиції щодо удосконалення змісту та процесу організації чи проходження практики; після виступу відповідає на запитання; можливість задавати запитання надається кожному присутньому на конференції.

Наприкінці звітної конференції із загальними підсумками виступає відповідальний методист; фахівець повідомляє й обґрунтовує отримані студентами оцінки у балах (з урахуванням критеріїв оцінювання), висловлює свої побажання та надає рекомендації студентам для подальшої їхньої навчальної діяльності.

Висновки. Питання фахової підготовки логопедів через низку вагомих факторів залишаються постійно актуальними для українського суспільства. На сучасному етапі професійного навчання

важливу роль у цьому процесі відграє організація процесу практичної підготовки. Тому планування й організацію процесу навчальної практики як першої сходинок практичної підготовки для сту-

дентів-логопедів потрібно регулювати так, щоби майбутні логопеди мали повноцінні можливості для закріплення отриманої у вищому навчальному закладі інформації на різних навчальних базах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миронова С. Концептуальні основи підготовки вчителя-дефектолога до корекційної роботи у спеціальних закладах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 17. С. 19–24.
2. Ласточкіна О. Нормативно-документальне забезпечення та облаштування логопедичного кабінету в освітньому закладі : навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 108 с.
3. Навчальна логопедична практика в освітніх і медичних закладах : методичні рекомендації для студентів напрямку підготовки 016 Спеціальна освіта, вищих педагогічних навчальних закладів / уклад. : О. Ласточкіна. Суми : ФОП Цьома С. П. 2020. 50 с.
4. Назарова І., Шайдулліна Г. Педагогическая практика как одна из составляющих профессиональной компетентности будущего учителя логопеда. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 3. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12997>.
5. Пахомова Н. Стан сформованості мотивації до інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань в професійній діяльності вчителя логопеда. *Вісник Луганського Національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 10 (269). С. 245–257.
6. Положення про проведення практик у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка. Наказ ректора № 576 (26.12.2017 р.). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2017. 35 с.
7. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2020 р. № 799. Київ, 2019. 18 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf>.

REFERENCES

1. Myronova S. (2003) Kontseptual'ni osnovy pidhotovky vchytelia-defektologa do korektsijnoi roboty u spetsial'nykh zakladakh [Conceptual bases of preparation of the defectologist for correctional work in special institutions]. *Visnyk L'vivskoho universytetu : Seriya pedahohichna*. Vyp. 17, pp. 19–24. [in Ukrainian].
2. Lastochkina O. (2019) Normatyvno-dokumental'ne zabezpechennia ta oblashtuvannia lohopedychnoho kabinetu v osvith'omu zakladi [Legal and documentary support and arrangement of logopedic cabinet in educational institution] : navchal'nyj posibnyk. Sumy, 2019. 108 p. [in Ukrainian].
3. Navchalna lohopedychna praktyka v osvithnikh i medychnykh zakladakh: metodychni rekomendatsii dlia studentiv napriamu pidhotovky 016 Spetsialna osvita, vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv. Ukladach : O. Lastochkina. Sumy: FOP Tsoma S. P. 2020. 50 p. [in Ukrainian].
4. Nazarova I., Shaydullina G. (2014) Pedagogicheskaya praktika kak odna iz sostavlyayushchikh professional'noy kompetentnosti budushchego uchitelya-logopeda [Teaching practice as one of the components of the professional competence of a future speech therapist teacher]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*. № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12997> [in Ukrainian].
5. Pakhomova N. (2013) Stan sformovanosti motyvatsii do intehratsii medykopsykholohichnykh i pedahohichnykh znan' v profesijnij diial'nosti vchytelia lohopeda [The state of motivation to integrate psycho-psychological and pedagogical knowledge in the professional activity of speech therapist teacher]. *Visnyk Luhans'koho Natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka. Pedahohichni nauky*. № 10 (269), pp. 245–257. [in Ukrainian].
6. Polozhennia pro provedennia praktyk u Sums'komu derzhavnomu pedahohichnomu universytetu imeni A. S. Makarenka [Regulations on conducting practices at Sumy State Makarenko Pedagogical University]. Nakaz rektora № 576 (26.12.2017 r.). Sumy, 2017, 35 p. [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 016 Spetsialna osvita dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 chervnia 2020 r. № 799. Kyiv, 2020. 18 p. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/016-spetsialna-osvita-bakalavr.pdf> [in Ukrainian].